

10. Adams C. English Speech Rhythm & the Foreign Learner. — New York; Mouton Publishers the Hague, New York, 1979.—23 Ip.

11. Bing J. Aspects of English Prosody. — New York & London: Garland Publ., Inc., 1985. — p.36-44.

*Ірина Дудяк Київський державний
лінгвістичний університет*

СОЦІАЛЬНО ОБУМОВЛЕНА ВАРІАТИВНІСТЬ СУЧАСНОЇ БРИТАНСЬКОЇ АНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ

Коли людина, що тривалий час вивчає англійську мову, приїздить у Великобританію, її дивує те, як мало можна зрозуміти з почутого. Перш за все, англійці говорять набагато швидше, ніж того можна було б сподіватися. По-друге, сама мова дуже відрізняється від тієї, яку іноземці звикли чути у фонозапису і бачити у підручниках. Одразу помітні відмінності у вимові, а вже потім — відмінності у словнику та граматиці.

Реакція на це явище може бути різна. Якщо іноземець впевнений у своїх вчителів і знаннях, що має, він, спокійно розібравшись у ситуації, намагатиметься зрозуміти те, що йому говорять, а сам слідуватиме вивченим вдома правилам. В результаті, зустрине захоплення носіїв мови. І справа не тільки у тому, що англійці люблять робити компліменти тим, хто володіє їх мовою. Іноземці вивчають стандартний, нормативний варіант англійської, так званий Received Pronunciation. Саме його покладено в основу підручників, і саме ним диктори начитують тексти і діалоги на шпівку. Дійсно, ввімкнувши радіоприймач, можемо почути те саме, до чого ми звикли, але зрозуміти мовлення англійців на побутовому рівні набагато важче.

Для тих, хто спілкується нерідною мовою, постає проблема розуміння. Для них не важливо, як складена фраза, навіть було б краще, якби речення були побудовані за схемою рідної мови, і вимова мала вплив іншомовної. Дуже часто українцеві легше порозумітися з китайцем, що говорить англійською, ніж зі справжнім англійцем, бо фонетичні труднощі, з якими стикаються носії цих мов, подібні.

Найбільший вплив на варіативність мовних систем справляє територіальний (а також національний!) фактор. Не викликає заперечень, наприклад, сформованість національного американського, канадського, австралійського літературних варіантів англійської мови. З другого боку, є і регіональні (місцеві) різновиди британського варіанту, як мови, що обслуговує достатньо велику територію Великобританії з розвинутими діалектними ареалами. Хоча в межах однієї країни мовна система є максимально уніфікованою, на побутовому рівні є дуже помітні відмінності.

За словами Пітера Траджілла, відомого британського діалектолога, для багатьох англійців дуже важливим видається власне походження [1]. Теплі почуття до батьківщини і оточення, здо сформувало характер особистості, впливають на акцентне або діалектичне забарвлення мовлення. Звичайно, представники "вищого світу" і ті, хто з яких-небудь причин прагне приховати своє походження, позбавляються територіального акценту. Але більшість англійців говорять так, що, послуховавши їх, можна скласти чітке уявлення про те, звідки вони.

Із зростанням міст і розвитком системи комунікації посилюється вплив стандартного варіанту. Як не дивно, Received Pronunciation не витісняє діалекти і говірки ужитку. В офіційній сфері використовується стандарт, а у повсякденному житті — різноманіття місцевих акцентів.

Для позначення цього явища введено термін *диглосія* [2, 210]. У випадку, коли мовці оперують одночасно двома чи більше варіантами, незаперечна можливість їх інтерференції, що і підтверджується на практиці.

Описаний у 1896 році Деніелом Джонсом літературний стандарт Received Pronunciation досить відрізняється від того, що вважається правильним сьогодні. Зараз ніхто не використовує норму Джонса, хоча вона ще вважається дійсною. І це не дивно, адже мова — явище динамічне. Крім територіального на її розвиток впливає ще й соціальний фактор. Досить неповажне ставлення сформувалося до діалекту Cockney, і всі, кому вдавалося вирватися із середовища, де він панує, намагаються якнайшвидше його позбутися. Соціального забарвлення набула і стандартна вимова. Мова королеви, елітної верхівки завжди була ознакою освіченості, але з розвитком промисловості і виділенням середнього класу могла викликати небажане ставлення і до її носіїв. Підняття загального рівня життя населення створило умови для найменш

забезпечених змінити свій соціальний статус, чим багато з них негайно і зайнялися, але мовленнєві навички без одержання належної освіти кожній конкретній людині змінити важко.

На початку 80-х років цього століття зміни у літературному британському варіанті англійської стали настільки значними, що лінгвісти занепокоїлися, чи не йде формування нової норми, або, хоча б, нового діалекту.

19 жовтня 1984 року в освітньому додатку до газети Таймз (the Times Educational Supplement) з'явилася стаття Дейвіда Розеварна, в якій найтипівіші зміни у мові носіїв літературної англійської одержали узагальнену назву Estuary English (від території навколо гирла Темзи, звідки ці зміни і стали поширюватися). Розеварн описав Estuary як різновид зміненої місцевої говірки [3, 29]. Це поєднання нетериторіальної та регіональної південно-східної англійської вимови та інтонації. Сама назва, що походить від гирла Темзи, свідчить, що носії Estuary проживають не тільки у Лондоні, а й у Північному Кенті та Південному Ессексі. За останні десять років Estuary поширився територіально на північ до Норвіджа та на захід до Корнуольського півострова.

Дейвід Розеварн визначив соціальне положення носіїв Estuary як проміжне між високоосвіченими носіями RP (*Received pronunciation*) і жителями робітничих передмість Лондона, що говорять на Cockney. Estuary використовують люди різні за соціальним статусом. Серед них багато лікарів, викладачів коледжів, поліцейських, домогосподарок. Останнім часом Estuary просочується навіть на телебачення та радіо, де традиційно панує лише стандартний варіант. Estuary можна почути на лавах Палати Громад, і деколи — у Палаті Лордів. У ділових колах він поширений значно більше. За словами Стенлі Калмза, засновника і голови Групи Діксонів, носії стандартного варіанту англійської перебудовуються на Estuary з метою реклами своїх продуктів, для того, щоб здаватися ближчими до покупців [4, 16]. Одним словом, Estuary міцно закріпився у британському суспільстві і визначатиме основні зміни у системі мови на майбутнє.

Отже, що являє собою Estuary? На фонетичному рівні, це суміш Cockney і загальноприйнятого британського варіанту. Можна виділити кілька основних правил, хоча остаточний вибір залежить від кожного носія індивідуально. Не обов'язково у мовленні кожної людини будуть присутні всі елементи, що характеризують Estuary.

Наведемо характерний приклад: використання фонем /w/ на місці літературного /l/ у кінцевій позиції чи у звукосполученні в кінці слова: /tauw/ — *tall*, /beuw/ — *bell*. Часом звуковий образ видозмінених Estuary слів може співпадати з іншими словосполученнями стандартного варіанту. Наприклад, *all full* звучатиме як *awfuw* (тобто, *awful*): *I'm afraid our single rooms are awfuw.*⁴

Прослідкувавши за вимовою звука /t/, помічаємо, що у Estuary значно більше глотальних зупинок на місці t, ніж у стандартному британському варіанті. Вживання тотальних зупинок між голосними чи у позиції після голосного це, взагалі тенденція Cockney, якої більшість мовців намагалися уникати, щоб здаватися більш освіченими. Тепер же все більше британців не соромляться говорити *Gal?/wck, sta?/ement, ne?/work*.

З другого боку, t на початку слова перед голосною вимовляється як ts — *tsea, tsop, tsell*. У Estuary є тенденція вимовляти ts навіть там, де у Cockney вживається глотальна зупинка - *butser* (*butter*), у Cockney — *bu?/er* [4,29].

Справжній носій Estuary слова *news, suit* вимовлятиме як /nu:z/, /su:t/, пропускаючи фонетичний /j/, котрий завжди є у стандартному варіанті. Втім, у словах *assume, suitable, pursuit* навіть у RP /j/ пропадає. Тут помітний вплив американського варіанту [6, 52].

Від Cockney в Estuary повільно переходить тенденція вимовляти th як f або навіть v. За словами Пітера Коггла, говорячи так, матусі з робітничого середовища наслідували у вимові своїх діточок. І на запитання *Would you like some margarine?* можна почути відповідь: *I fink I'd rahver av sam bah?sr* [4, 32]. Варто відмітити, що ця риса не дуже охоче сприймається більшістю мовців. Вона є занадто типовою для Cockney, а в англійці дуже хочуть здаватися більш освіченими.

Можливо, найбільш відома риса Cockney — випадіння звука h на початку слова, *'ello, 'engy!* (*Hello, Henry!*) Вона також досить повільно вживається у Estuary, і, що видається дуже цікавим, поширюється на територіях, віддалених від Лондона.

/r/ у Estuary не походить ні від стандартного британського /r/, ні від /r/ Cockney. Цей звук більше подібний до американського /r/.

напружений і тривалий /i:/ [5, 174]. Наприклад, у таких словах, як *city, me* звук /i:/ довший, ніж у стандартному варіанті. Часто /i:/ переходить у дифтонг /9i/: *sea /s9V*. Аналогічно, у дифтонг /8ц/ переходить довгий /u:/: *blue /Біііц/*.

Реалізація широкого наголошеного /аз/ змінилась, порівняно зі стандартним варіантом, у бік більш відкритої артикуляції, що веде до появи звука, подібного до /a/.

Дифтонг, який у стандартній вимові звучить як /ei/, виражений у Estuary як /ai/: *say /sai/*. У Cockney це саме слово звучатиме /sAi/. Таким чином, у Estuary /ei/ співпадає з /ai/. Слова *way* і *why* є омофонами, /ви/ стандарту у Estuary стає /Лц/: *ghost /gAust/*.

Слова типу *choice* у Estuary міститимуть трифтонг /ani/.

Трифтонг стандарту /ai8/ як у *fire, tire* у Estuary виражений довгою фонемою /a:/: /fa:./.

Інтонація Estuary характеризується більшим наголосом на прийменниках і допоміжних дієсловах, які у стандартному варіанті взагалі не наголошені. Термінальний тон може падати на прийменники. Наприклад, "*Let us get TO the point*". Таке вживання термінального тону може викликати проблеми у спілкуванні. Коли носій Estuary в інтерв'ю LBC (London Broadcasting Corporation) сказав: "*Totters have been in operation FORyears*", *TO for years* зрозуміли як *four years* [7, 112].

Діапазон висот інтонаційних схем Estuary значно вужчий, ніж у стандартній англійській. Піднесення тону ніколи не досягає високої точки, що справляє враження певної недбалості і навіть байдужості.

У Estuary значно частіше, ніж у стандартній англійській вживаються розділові питання (юн '*it? doesn't she?*) вони оформлені комбінованим висхідним-низхідним тоном.

Фонетичні відмінності супроводжуються вибором відповідних лексичних одиниць. Замість *Thank you* вживається *Cheers*, а іноді це саме *Cheers* означає *Goodbye*. Дуже часто використовується слово *basically*. У реченнях-пропозиціях скоріше буде вжите *There you go* замість стандартного *Here you are*. *There is* є універсальною формою для однини і множини. Типовим для Estuary є використання американізмів.

Також для Estuary характерна так звана гіперправильність. Внаслідок занадто уважного ставлення до орфографічних норм слово *Wednesday* звучатиме як /wedilnzdal/, що зовсім нетипово для літературної вимови, де перше d пропускається. Мовець Estuary неохоче вживатиме нейтральну фонему у словах типу *Newfoundland*, в той час як носій стандартної вимови у цьому слові використає її двічі. Таке явище, на думку Дейвида Розеварна, спричинило обережне ставлення до неформального стилю мовлення, що спостерігається у більшості мовців. А також воно може асоціюватися із помилковою думкою, що правильний варіант — це той, що найбільш подібний до форми написання.

Сьогодні британці не можуть заперечувати, що Estuary рішуче впливає на стандартний варіант англійської. Прямим доказом цього є просочення його в ефір. Соціологи міркують над окресленням кола членів суспільства, які вибирають Estuary, лінгвісти розробляють систему транскрипції, яка давала б можливість фіксувати особливості вимови (поки що) поряд зі стандартом, політики і рекламодавці прямо і відверто заявляють про себе на Estuary, щоб таким чином здаватися ближчими до основної маси населення. Розгубленість таке становище викликає лише у тих, хто за кордоном і вивчає англійську як іноземну мову. Тому все більше в посібники по вивченню англійської мови включаються записи мовців Estuary, та й не лише їх, а й носіїв територіальних діалектів. Estuary English здебільшого не є однією з опозицій диглосії, тому він має всі шанси змусити британців переглянути і радикально змінити стандарт, прийнятий сто років тому.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Trodgrill, Peter/Dialects of England. Oxford UK and Cambridge USA.— 1994.— 408с.
2. Гинтовт К.П., Соколова М.А. й др. Теоретическая фонетика английского языка/ — М., 1991, — 270с.
3. Rosewame, David. "Estuary English: Tomorrow's RP?" English Today 37, vol 10, No. 1 (January 1994). — P.27-34.
4. Paul Coggle."Do you speak Estuary?"—Bloomsbury, 1993.—37р.

5. Wells J.C. The Cockneyfication of RP? // Non-Standard Varieties of Language: Papers from the Stockholm Symposium 11-13 April, 1991. — Stockholm: Almqvist and Wiksell, 1994. — P.171-187.
6. Малюта Я. Варьирование безударных гласных в языке и речи. // Диссертация на соискание ученой степени кандидата филологических наук. К, 1997. — 123с.
7. Crystal David. The English Language. Penguin Books, 1990. — 192p.

Ірина Петруш

ПРОСОДИЧНІ ОСОБЛИВОСТІ РЕАЛІЗАЦІЇ АНГЛІЙСЬКИХ ХУДОЖНІХ ТЕКСТІВ УКРАЇНОМОВНИМИ ІНФОРМАНТАМИ

Останнім часом дедалі більша увага фонетистів приділяється вивченню мовленнєвої діяльності людей з точки зору теорії комунікації, тобто в основі сучасних фонетичних досліджень лежить вихідне положення: вивчати явища в залежності від того, між ким, з якою метою і в яких умовах відбувається акт спілкування [1, 18].

Відомо, що процес читання теж трактується як акт комунікації. Адже письмові тексти - це мовлення "зафіксоване у оптичних знаках". Воно не сприймається людиною і залишається мертвою матерією, аж поки не має місця комунікація, тобто поки письмові тексти хоча б подумки не озвучуються [4, 21]. Тому аналіз фонетико-фонологічних засобів організації складних мовленнєвих творів викликає неабияку зацікавленість сучасних дослідників.

Вивчення фонетико-фонологічної організації великих комунікативних одиниць (текстів) здійснюється лінгвістами у різних напрямках, при цьому враховуються як лінгвістичні, так і екстралінгвістичні чинники, які впливають на здійснення акту комунікації, сприяють чи, навпаки, ускладнюють цей процес.

Серед причин, що ускладнюють процес іншомовного спілкування, найважливішою вважають мовну інтерференцію. За визначенням У.Вайнрайха, інтерференція - це відхилення від норм обох мов, що зустрічається у мовленні білінгвів, у результаті того, що вони володіють більше, ніж однією мовою, тобто у результаті мовного контакту [2, 7].

Метою даної роботи є спроба проаналізувати фонетико-фонологічний, зокрема просодичний, аспект мовної інтерференції при реалізації англійських художніх текстів україномовними студентами.

Читання текстів - це явище мовленнєво-розумового процесу, завдяки якому відбувається перехід від орфографічного до орфоепічного коду. Отже, процес читання орієнтований на сприйняття та декодування інформації, закладеної у тексті, що передається на різних мовних рівнях: лексичному, синтаксичному та фонетичному. Для вірного розуміння тексту необхідне його звукове відтворення, орфоепічно-коректна реалізація. Оскільки звукова реалізація художнього тексту складається з двох основних субституцій: звука і звукової структури та супрасегментної конструкції, для вірного трактування семантико-сислової інформації тексту важливе розуміння як лексико-граматичної, так і просодичної його організації.

У процесі читання іншомовних (англійських) текстів декодування інформації, що передається, на фонетичному рівні, а особливо просодичними засобами, викликає в україномовних читачів неабиякі труднощі. І причини цьому - не лише до деякої міри лінгвістична некомпетентність, чи недостатнє чуття мови, а перш за все, сильний інтерферуючий вплив рідної мови на мову, яка вивчається.

Здавалося б не так вже й складно прочитати текст і адекватно сприйняти його смисл. Проте, в процесі читання іншомовних (англійських) текстів у свідомості, мисленні та мовленнєвій діяльності білінгва вступають в дію об'єктивні чинники складних співвідношень систем англійської та української мов, які породжують різного роду взаємодії і спричиняють появу відхилень від літературної норми англійської вимови.

Спробуємо проаналізувати деякі типові помилки україномовних студентів при читанні англійських художніх текстів, що призводять до порушення норм реалізації сучасної англійської мови, а саме в системі просодії.

Читаючи іншомовний текст, мовець концентрується в основному на лексичних та граматичних засобах і часто нехтує просодичною організацією запропонованого матеріалу, що безумовно і фіксується у вигляді відхилень від норми.